

RAFAEL ROCA

LA JOIA DE SOJORNAR A LA LLUNA DE VALÈNCIA.
LES III JORNADES D'INTERCANVI CULTURAL
(VALÈNCIA, 19-21 D'OCTUBRE DE 2007)

Els anhels expressats a la Biblioteca municipal des Migjorn Gran la tardor de 2006 prengueren finalment color i forma i, després de les gratificants experiències de Mallorca i Menorca, del 19 al 21 d'octubre de 2007 les Jornades d'Intercanvi Cultural arribaren al País Valencià en la seua tercera edició disposades a conèixer i gaudir del més meridional —i segurament també més ignot— dels tres grans territoris que conformen l'àrea lingüística catalana.

D'aquesta manera, el divendres 19 d'octubre a les 16h una trentena de membres de la Societat Verdager i de la Societat Catalana de Llengua i Literatura ens citàrem al peu de les torres de Serrans de València, una de les entrades més majestuoses de l'antiga ciutat emmurallada, per tal de donar l'inici oficiós a un intens cap de setmana. Els integrants de l'expedició érem: Montserrat Alegre, M. Carme Bernal, Francesc Bernat, August Bover, Ventura Castellvell, Francesc Codina, Josep M. Domingo, Pere Farrés, Enric Gallén, Manuel Jorba, Manuel Llanas, Josep Massot, Josep Moran, Ramon Pinyol, Joan Requesens, Neus Ronda, Antoni Serrà, Llorenç Soldevila, Margalida Tomàs, Ricard Torrents, M. Àngels Verdager, Joan Vilamala i Carme Yús, de Catalunya; Joan Mas, de Mallorca; i Carme García, Vicent Simbor, Rosa M. Vercher, Marina Zaragoza i qui subscriu aquestes línies, del País Valencià. S'ha de dir que, atesa la gran demanda d'inscripcions, els organitzadors ens vàrem veure en l'obligació de limitar les places de participació, que això no obstant, amb acompanyants, arribaren a la cinquantena. Amb la qual cosa l'edició s'ha convertit en la més concorreguda de les tres convocades fins ara. A causa també de les grans dimensions que atenyia, el grup hagué d'allotjar-se en dues ubicacions diferents: el Col·legi Major Rector Peset i l'hotel NH Center.

La vesprada s'inicià amb una erudita i divertida visita a la «València gòtica» realitzada de la mà del polifacètic Alfons Llorenç. Periodista i home de món i d'extensa cultura, Alfons sorprengué els expedicionaris pel seu vast coneixement de la ciutat, i també pel seu notable sentit de l'humor i per la gran quantitat d'anècdotes històriques, socials i polítiques amb què va amanir el seu discurs. Així, començà per explicar que l'expressió «quedar-se a la lluna de València», que habitualment s'utilitza per a indicar que s'ha fet tard a algun lloc o propòsit, té l'origen en el zel que en el passat demostraven els responsables de custodiar les portes de la ciutat, ja que els veïns i visitants que es despistaven i hi arribaven una

vegada tancades, havien d'esperar-hi fins a l'endemà; és a dir, havien de passar la nit al ras, a la lluna de València.

A més de les torres de Serrans —simbòlic punt de partida—, contemplàrem la part exterior de l'edifici de les Corts —antiga residència dels Borja—, els Banys i el palau de l'Almirall, la Seu catedralícia —amb especial atenció a la capella del Sant Calze i a les pintures renaixentistes recentment descobertes a la volta de l'altar major—, l'església de la Companyia de Jesús, la casa de Jaume Roig i la majestuosa llotja de la Seda o dels Mercaders, construïda entre 1482 i 1533 i acabada sota la direcció de l'arquitecte gironí Pere Compte. La llotja, que fou declarada Patrimoni de la Humanitat en 1996, consta de quatre parts: la Torre, la sala del Consolat del Mar, el pati dels Tarongers i la sala de les Columnes, espai d'una gran magnificència en què tenien lloc els contractes i negocis. El sostre de la sala es manté al damunt de vuit belles i esveltes columnes salomòniques, i la part alta està rodejada per una sanefa en què es pot llegir: «Inclita domus sum annis aedificata quindecim. Gustate et videte concives quoniam bona est negotiatio, quae non agit dolum in lingua, quae jurat proximo et non deficit, quae pecuniam non dedit ad usuram eius. Mercator sic agens divitiis redundabit, et tandem vita fructur aeterna». A més, també admiràrem —i fotografiàrem— alguns dels «secrets» més profans que, d'una manera subtil, amaga la recargolada decoració de la porta d'accés al pati, com ara el que segons l'explicació d'Alfons és «el primer caganer de la història». Prèviament, però, a la Catedral, als peus de la tomba d'Ausiàs March, i per fer patent el caire literari que també tenia la nostra trobada, vàrem llegir tres poesies de Víctor Balaguer, Teodor Llorente i Vicent Andrés Estellés dedicades al gran poeta medieval.

A continuació, i després d'una breu estada a l'Octubre Centre de Cultura Contemporània, antic edifici dels magatzems «El Siglo Valenciano» que fa escassament un any fou bellament restaurat i convertit en el centre neuràlgic de la factoria Eliseu Climent, el grup féu cap a la seu de l'antiga Universitat de València, al carrer de la Nau, per a portar a terme la inauguració oficial de les III Jornades. Mentre n'arribava l'hora, i acompanyats de dos amables i excel·lents guies, realitzàrem una detallada inspecció a l'històric edifici i a la magnífica exposició titulada «Josep Renau Renau (1907-1982): compromís i cultura» que, en commemoració del centenari del naixement de l'íclit cartellista, aquells dies albergava. La ronda finalitzà amb la visita a la capella de la Sapiència i al Paranimf.

Posteriorment, a les 20h, ingressàrem a l'Aula Magna, l'espai on havia de tindre lloc l'acte institucional que, presidit per Enriqueta Vercher, Vicerectora d'Organització dels Serveis i Personal Auxiliar i de Serveis —que actuava en nom i representació del Rector Magnífic de la Universitat de València—, comptà amb la presència i les intervencions de Ricard Torrents, president de la Societat Verdager, August Bover, president de la Societat Catalana de Llengua i Literatura, Ferran Carbó, director de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, i Vicent Simbor, catedràtic de literatura catalana contemporània de la Universitat de València, que parlà en representació de l'exigu i agosarat comitè (integrat per

ell i per mi) en què les societats convocants havien delegat l'organització dels actes. La representant de la nostra *Alma Mater* donà la benvinguda als participants arribats des de Mallorca i des del Principat, i tots els membres de la taula coincidiren a destacar la satisfacció que els produïa prendre part en unes jornades d'aquelles característiques. A més, agrairen a les diverses entitats i institucions que les havien fet possibles la seua col·laboració, i glossaren les bondats d'un programa que fou qualificat d'«ambició i complet».

L'acte donà pas a la primera de les quatre conferències programades, que estava dedicada a *Jacint Verdaguer i València*, i de la qual em vaig fer càrrec jo mateix. Així, vaig poder explicar les intenses i fecundes relacions que, històricament, han unit Verdaguer i els habitants de la ribera del Túria. Durant els anys dels seus inicis literaris, el poeta de Folgueroles fou conegut pels valencians gràcies a la informació que els arribava a través dels diaris que dirigí Teodor Llorente, gran publicista de Verdaguer i sens dubte el seu millor amic valencià; i en qui, entre altres coses, recaigué la joia de nomenar-lo Mestre en Gai Saber durant els Jocs Florals de Barcelona de 1880. L'any següent, en juliol de 1881, els valencians tingueren l'oportunitat de conèixer-lo personalment, ja que el «pagès català» prengué part dels Jocs Florals de Lo Rat Penat com a membre del consistori de mantenidors. De tota manera, l'estima i l'admiració que mereixia als escriptors valencians es feren públiques, sobretot, en dues ocasions més: en febrer de 1886, quan Verdaguer ja era una referència per a tota l'àrea lingüística catalana i els ratpenatistes li dedicaren un memorable homenatge a propòsit de l'edició de *Canigó*; i en juny de 1902, amb motiu de la mort de l'autor de *L'Atlàntida*. Posteriorment, encara vaig assenyalar que durant el primer terç del segle xx la influència de la lírica verdagueriana es féu patent a la major part de poetes valencians. I, finalment, que tant en 1945 com en 2002 València organitzà actes de record dels centenaris del naixement i de la defunció del poeta nacional de Catalunya «amb afecte, entusiasme i, sovint, enmig d'un ambient hostil i sense suport institucional»; un afecte i un entusiasme dels quals han sigut una eloqüent mostra aquestes mateixes jornades.

Acte seguit, els participants vàrem ser obsequiats amb un lot de llibres de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i de la Càtedra Joan Fuster, i amb un sopar fred gentilera de la Universitat de València que tingué lloc a la lluna de València, davall l'atenta mirada de l'estàtua de l'humanista Lluís Vives que presideix el bell claustre de l'edifici; i que posà el punt i final a la primera jornada d'una manera ben distesa i agradable.

L'endemà viatjàrem fins a Gandia, on fórem rebuts pels responsables de la Universitat Internacional de la capital de la Safor, Joan del Alcàzar (el director) i Lluís Romero; i per Néstor Novell, tinent d'alcalde. Amb ells, practicàrem un interessantíssim recorregut per la ciutat dels Borja en què destacà la visita a la col·legiata de Santa Maria i a l'Ajuntament, d'original façana neoclàssica, i que finalitzà amb una profunda inspecció del palau Ducal dels Borja. Després d'un reconfortant esmorzar a la Casa de la Cultura, el grup retornà al palau Ducal per tal d'escoltar la segona de les conferències de les jornades, que anà a càrrec de Josep Mo-

ran, director de l'Oficina d'Onomàstica de l'Institut d'Estudis Catalans i representant de l'IEC a la Societat Catalana de Llengua i Literatura, i que girà al voltant del tema *El bisbe Climent i la llengua catalana*. El professor Moran hi desgranà la biografia i l'actitud lingüística de Josep Climent i Avinent (Castelló de la Plana, 1706-1781), prestigiós prelat il·lustrat que en 1766, quan era canonge magistral de la Seu de València, fou promogut pel Ministre de Gràcia i Justícia, l'aragonès Manuel de Roda, a bisbe de Barcelona; càrrec del qual fou obligat a dimetir el 1775 «per la seva implicació en l'avalot de les Quintes, que el govern de Campomanes va interpretar com un acte d'insurrecció separatista dels catalans». Des d'aquella plaça, féu possible l'ús del català en les visites pastorals, i impulsà un contacte més directe entre el poble i el clergat. «De fet —afirmà el conferenciant—, Climent havia estat rector de la parròquia de Sant Bartomeu de València entre el 1740 i el 1748, i hi havia mantingut els registres parroquials en català (o valencià, si voleu), malgrat l'acció castellanitzadora en aquest sentit de l'arquebisbe Andrés Mayoral». I que «és ben significatiu el fet que en l'oració fúnebre que va pronunciar a Castelló el 13 de setembre de 1746 en ocasió de la mort de Felip V, s'atrevis a criticar la política d'aquest monarca i els seus decrets uniformadors i alhora reivindicà la memòria i l'honor dels vençuts en la guerra de Successió». El professor Moran conclougué que, tot i que l'actitud lingüística del bisbe Climent no sempre ha sigut valorada positivament, la seua fama respecte de la llengua catalana va transcendir, ja que el 1864 fou considerat per Antoni de Bofarull com «un precursor de la Renaixença a Catalunya».

A l'eixida del palau rebérem alguns dels llibres que amb tanta qualitat i encert històric i comarcal publica del CEIC Alfons el Vell. El dinar, obsequi de l'Ajuntament de Gandia, tingué lloc al restaurant L'Ullal, i consistí en un àpat integrat per diversos i substanciosos plats que desembocaren en una exquisida *fidenà*. I és que no debades Gandia presumeix de ser la ciutat que millor la prepara.

Per la vesprada ens desplaçarem fins al monestir cistercenc de Santa Maria de la Valldigna. Al voltant de les cinc ja érem a Simat, una població que tan sols dos dies abans, i a causa de les intenses pluges que durant tot el mes d'octubre van afectar al País Valencià, havia vist desbordar-se el riu que la travessa. Allí vàrem ser rebuts per Agustí Pasqual, director adjunt de la Fundació Jaume II «el Just», que ens féu de cicerone i que ens passejà per tot l'interior del cenobi, un dels més importants de la corona catalanoaragonesa, tal com oportunament recordà. A banda d'observar com avancen les obres de restauració que, amb més pausa que no pressa, s'hi estan portant a terme, tinguérem ocasió de comprovar com el claustre del palau de l'Abat —que fins fa ben poc romania a un xalet particular de Torrelodones i que fou recuperat per la Generalitat Valenciana previ pagament d'un milió d'euros— ja ha sigut restituit al seu lloc primigeni. Així mateix, alguns dels expedicionaris comparàrem, gràcies a quatre fotografies de febrer de 1886, l'aspecte que presenta actualment el conjunt monacal amb el que oferia en el moment en què fou visitat pels membres del Centre Excursionista de Lo Rat Penat. I una de les diferències més notables que advertírem és que fa cent vint-i-un anys

encara es conservaven dempeus les columnes del claustre principal, hui desaparegudes.

Ja dins de l'església contemplàrem les espectaculars proporcions de la nau central, l'exuberant decoració del sostre i la pintoresca exposició dedicada a la vida i l'obra de Dario Fo que aquells dies l'ocupava. A continuació llegirem algunes composicions líriques —de Teodor Llorente, Jacint Labaila i Josep Bodria— de les diverses que al llarg de la història els poetes valencians han dedicat a Jacint Verdaguer, i que varen ser recollides en un dossier preparat a l'efecte. Posteriorment, ens disposàrem a escoltar la tercera de les sessions acadèmiques, que anà a càrrec del professor Vicent Simbor i que portava per títol *Josep Bernat i Baldoví: la paròdia com a estètica*. A través de l'anàlisi de les obres teatrals *El virgo de Visanteta y el alcalde de Favara* o *El parlar bé no costa un pacho*, *Pascualo y Visanteta* o *El tribunal de Favara*, *Un ensayo fet en regla* o *Qui no té la vespra, no té la festa* i *L'agüelo pollastre*, i del col·loqui *Famoso litigio, o sea expediente poético-prosaico*, la conferència acredità la importància de la paròdia en el procés creatiu de la «Musa del Xúquer», tal com era conegut l'autor suecà, que va dedicar una part molt considerable dels seus esforços dramaturgics a fer una recreació lúdica de la tradició literària; fins al punt de ser aquest un dels trets més característics de la seua producció. El professor Simbor descobrí, així, la complexitat i riquesa dels diversos procediments emprats per Bernat i Baldoví, i féu riure l'auditori gràcies als diversos i impagables fragments literaris que hi llegí. Amb el cel ja fosc, el grup mamprenué el viatge de retorn a València, on, anècdotes del trajecte a banda, aconseguí arribar a dos quarts de deu de la nit. El sopar, disposat al menjador del Col·legi Major Rector Peset i patrocinat per l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i la Càtedra Joan Fuster, consistí en la degustació d'un original plat amb dos tipus d'arròs: negre i de paella, que sens dubte féu les delícies d'alguns dels expedicionaris catalans, àvids devoradors de la famosa gramínia.

L'endemà, diumenge 21, ens reunírem ben dematí per tal de dirigir-nos cap a la capital de la Ribera Baixa, on havia de transcórrer la darrera jornada. Abans, però, realitzàrem una parada logística per tal de contemplar la part exterior dels diversos edificis que conformen el complex conegut com la Ciutat de les Arts i de les Ciències, obra de l'arquitecte Santiago Calatrava —en opinió d'alguns, potser excessiva, el «Gaudí del segle XXI»—, una inversió multimilionària que ha aconseguit situar la Capital del Túria en les rutes turístiques internacionals. Però que, tot i la tecnologia punta amb què ha sigut construïda, no pogué evitar els devastadors efectes que aquells mateixos dies hi causaren les pluges, ja que inundaren el cosmopolita palau de les Arts.

Contemplada la sofisticació i el virtuosisme a què pot arribar l'actual tècnica arquitectònica, continuàrem la nostra ruta cap a Sueca. A les portes del núm. 10 del carrer Sant Josep vàrem ser entusiàsticament rebuts per Víctor Gómez Labrado, coordinador de la Casa Joan Fuster. Era allí, en un dels més celebrats santuaris del nacionalisme valencià, on havia de tindre lloc la quarta i darrera conferència de les jornades, impartida per Josep Massot i dedicada a glossar les relacions

entre *Joan Fuster i «Serra d'Or»*. Amb l'eficàcia i el rigor que li són habituals, el pare Massot es dedicà a evocar els records que l'uneixen a Fuster, i a repassar les dues etapes que vincularen l'homenot de Sueca a la revista montserratina «Serra d'Or». Amb una lliçó magistral d'excelsionals característiques, amanida de cites, anècdotes i vivències personals, el pare Massot aconseguí emocionar l'auditori, que li agraià amb un prolongat i afectuós aplaudiment que haguera fet present d'una manera tan entranyable, tendra i severa a la vegada, el record de qui durant tants anys habità aquella casa. Acte seguit, i en el mateix claustre de la Casa Fuster, poguérem gaudir dels diversos balls que hi realitzà l'Escola de Danses de la Ribera, entitat que depèn de l'Associació Cultural Aula de Música Tradicional de Sueca, i que ens obsequià amb les peces *La jota de l'Alcúdia*, *La masurca Pasquajos de Xàtiva*, *El ball de vetes de Sueca*, *La malaguenya de Corbera* i *El bolero d'Alzira*.

Amb el temps ben mesurat, vàrem fer cap a la pintoresca Muntanyeta dels Sants, bell i emblemàtic paratge suecà enclavat enmig del parc natural de l'Albufera on havia de tindre lloc el «dinar d'a reveure», que dirien els poetes de la Renaixença. Aquells dies la marjal es trobava en ple procés d'inundació que, una vegada finalitzat, ha de permetre sembrar novament els camps d'arròs. Al cim de la Muntanyeta, els expedicionaris ens férem la fotografia oficial de les III Jornades i visitàrem l'ermita dels anomenats «Sants de la Pedra» o «Benisants», Abdó i Senén, on escoltàrem embadalits les explicacions que, amb accent singular i gràcia incomparable, realitzà Víctor Gómez. D'entre les diverses anècdotes que relatà, trobe imprescindible destacar-ne dues: d'una banda, el fet que les imatges allí venerades són obra del pare de Joan Fuster, tallista de sants, que davant el desconeixement de l'aspecte físic que devien tindre dos prínceps arribats de la llunyana Pèrsia optà, en paraules del mateix Fuster, per adjudicar-los «una fesomia a mig camí entre la sota d'espases i la de bastos»; i de l'altra, que molts suecans es vanten d'explicar que la simbologia de l'escut de la població, integrat per un ca lligat a la soca d'un arbre, té l'origen en el fet que la paraula «soca» es diu «sueca» en castellà.

El dinar, obsequi de l'Ajuntament, tingué lloc en les cases contigües a l'ermita, i comptà amb la presència de Joan Baldoví, alcalde de Sueca, i d'Oriol Izquierdo, director de la Institució de les Lletres Catalanes, entitat patrocinadora de les III Jornades, que s'havia desplaçat expressament des de Barcelona per a assistir a la conferència de Josep Massot i per a participar d'un àpat de germanor que fou bastit a base de productes típics de la Ribera. Per a sorpresa dels expedicionaris, el plat principal i més suculent estava integrat per arròs amb fesols i naps i ànec de la marjal. Circumstància que donà peu perquè, com un nou homenatge literari envers els nostres escriptors vuitcentistes, fóra llegida la famosa i celebrada poesia de Llorente *Arròs amb fesols i naps*. La reunió finalitzà amb els parlaments de l'alcalde de Sueca —qui assegurà que, «si vosaltres esteu contents, nosaltres estem pagats»—, i dels presidents de les societats Catalana de Llengua i Literatura i Verdagner, així com amb el repartiment de discos compactes amb fo-

tografies de les jornades menorquines i de diversos llibres de recordatori amb què, ben gentilment, vàrem ser obsequiats els organitzadors.

De retorn a València, els expedicionaris coincidien a assenyalar la joia i el bon gust de boca que, en el cor i en l'esperit, els deixava aquesta nova convocatòria. Una de les persones que mai abans no havia entrat en contacte amb el grup ho evidenciava assegurant que, malgrat ser la primera vegada que s'hi relacionava, tenia la impressió de conèixer tots i cadascun dels membres des de molt temps enrere. I és que, més enllà de la bellesa dels llocs que s'hi visiten, de la bondat dels plats que s'hi degusten i de la qualitat de les conferències que s'hi escolten, l'èxit de les tres edicions de les Jornades d'Intercanvi Cultural que s'han portat a terme fins ara rau en l'agradable ambient d'amistat, germanor i companyonia que s'hi respira. Un ambient que fa que tothom se'n senta agraït i se'n torne a casa amb l'ull posat en la propera cita: en les IV Jornades que, si els rumors i comentaris que hi circulaven arriben a rams a beneir —i hi ha qui ja treballa en aquesta direcció—, tindran lloc a la major de les Pitiüses.

RAFAEL ROCA
Universitat de València